

פיוטי ר' יצחק בר לוי

יְהִי אֲשֶׁר כָּל מַפְעֵל עֵינוּ מִבְּקֶרֶת
חֲתַן תּוֹרָה בְּרֶךְ בְּטָנָא וּמִשְׁאֶרֶת
זְכוּתוֹ לְדוֹר אַחֲרֹן פָּנֵי אֵל גּוֹכֶרֶת 40
קָרָא חֲתָנִי דֵּת אֵל וְתָשִׁים כְּכַתְּרָת
לְרֹאשֶׁהָ לְוֵית חֵן עֲטָרַת תְּפָאֶרֶת
אֵל הַמְּבָרֵךְ בְּשָׁלוֹם פְּלִיטָה גּוֹתֶרֶת
ב[רוך] א[תה] הַמְּבָרֵךְ

39. בטנא וכו' – דברים כח, ה. 41. ותשים – נושא הטורים בטור האחרון: 'אל המברך' וכו'.

ה

שבעה לסדר ואתחנן

א. כְּאִישׁ יְהִי אֲשֶׁר נִיצַב לְאִמֵּן יְחִיד וְנֶאֱהָב
יִנְצֵל מִקּוֹד אֵשׁ וּמִתּוֹף מְדוּרַת לֵהָב
צֵאן... כְּצֹאֲתָם מִפִּי עֲלוֹקָה וְהִבְהָב
צִוּוּ תַנְחוּמִים תְּקַדְּמוּ וְתֹארוּ יָאוֹר מֵאֲ[הָב]
חֲשֶׁק יְקוֹתִיאל לָהֶם קָדֵם וְיִהְיֶה, 5
חֲלֵל כְּתֹר מוֹשֵׁל וְלוֹחֵץ בְּפֶרֶךְ וְרֵהָב
קָרָא וְשָׁבַת גּוֹגֵשׁ גּוֹכֶרֶת וְשָׁבַת מְדָהָב
תַּחַת הַנְּחֻשֶׁת אָבִיא זָהָב

הפיוט מיוסד על שני עניינים: מתן תורה (המסופר בפרשה) והנחמה (שכן סדר ואתחנן לעולם שבת נחמו הוא). השבעתא היתה מיוסדת כנראה על הפסוק 'כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלם תנחמו' (ישעיה סו, יג) ברם החטיבה השלישית שהיתה צריכה לפתוח במלת 'אמו' מתחילה במלת 'תנחמנו', ואין השמטות כאלה שכיחות בשבעות. המקור: כ"י אדלר 1232 דף 11, א. 1. כאיש יה – כמשה רבנו. אשר ניצב לאמן – אשר עמד להיות אומן (במדבר יא, יב) יחיד ונאהב – לישראל. השווה להלן טור 45. 2. ינצל – כדי שינצל, כדי להצילו 3. צאן... – בכה"י אולי כתוב אח"כ: ישראל. עלוקה והבהב – אש גדולה כאש השאול. על פי משלי ל, טו. ו'עלוקה' ו'הבהב' כינויים רגילים לגיהנום בפיוט. וכאן הכוונה לשיעבוד מצרים. 4. תקדמו – עתיד במקום עבר: קידמתו. ו'ציווי תנחומים' – התורה שיש בה תנחומים לישראל. יאור – עתיד במקום עבר. 5. חשק יקותיאל – כינוי לתורה. ויקותיאל אחד משמותיו של משה (ויקרא רבה א, ג). 6. חלל – הקב"ה שחלל. 7. קרא ושבת וכו' – על פי ישעיה יד, ד: איך שבת גוש שבתה מדהבה. ו'מדהב' במקום מדהבה כדרך הפייטנים. 8. תחת הנחשת וכו' – ישעיה ס, יז. הסטרופה העיקרית

עזרא פליישר

זַהֵב ... הָעֶרָה זֶרַע יוֹדְעִיָּה
 10 צֶאֱן חֶבֶל נִחַלֶּת עִם שְׁעִשׁוּעִיָּה
 קוֹלוֹ יֵשָׁא אֶז בְּנֻטִּית זְרוּעָה
 וַתִּתֵּן לִי מִגֵּן יִשְׁעָה

יְבִרְךָ יוֹדְעֵי מִשְׁמֶרֶת מְנוּחַת מְרוּעֵי
 צִדְקוֹ יִקְרָאֵם אֱלִי מְרַבֵּץ מְרֵעִי
 15 חוֹפֶשׁ קְרָא לְאַסִּיר בְּבוֹא צִירֵי שׁוּעֵי
 קְרוּא בֶּן עֲמִיאל עֲנֵי הַשְּׁבִיעִי
 בָּיוֹם יִחְזַק הַצּוּר בְּחִמְלָתוֹ זְרוּעֵי
 רְחוּם בְּהַעֲלוֹתוֹ חֲתוּלָתוֹ לְנִגְעֵי
 לְהַקְשִׁיב עֲתֶרֶת תְּחֻנָּתִי וּפְנֵעִי
 20 וַיִּצְמִיחַ שׁוֹרֶשׁ בֶּן יֵשִׁי נֻטְעִי
 יֵשִׁיר אֶז עֲמִי בְּצִהֲלֶת שְׁעִשׁוּעֵי
 יִי מְגִנִּי וְגַם קֶרֶן יִשְׁעִי
 אֵל עוֹזֵר וּמִגֵּן מְצִידָתִי וְסִלְעִי
 בְּלִרְךָ [אֶתְהָ] מִגֵּן אֲבֵרָהֶם

ב. אֲשֶׁר עָלֵיכֶם יְחֹן וּזְרוּעוֹ בְּעֵדֵיכֶם יְחַסֶּף
 25 צִיר יִבְיֵא בְּמַעֲצָר וְאוֹיֵב בְּשֻׁצָּה יִשְׁסֶף
 חֲלִץ יַחֲלִץ [אוֹהֶבִיו]... עֲצָבִים לֹא יִסֶּף
 חֶק יִשְׁלַח מִרְחוֹק, פְּדוּת וְעִדוּת בִּיהוּסָה

של כל קטע מסתיימת בקטע מפסוק זה. 9. זהב... אחרי מלת זהב נראה שכתוב 'עליך' אך אי אפשר להלום מלה זו. הערה – השפּע, שפּוּך. 12. שמואל ב' כב, לו; תהלים יח, לו. 14. צדקו יקראם – צדקו של הקב"ה יקרא ליודעי משמרת מנוחת השבת אל מרבץ מרעהו, (השווה ישעיה מא, ב) 15–16. חופש וכו' – שיעור הטור ושלאחריו: לקרוא לאסיר דרור בבוא שליחי ('צירי') ואדוני ('שועי') הקרוי מנחם בן עמיאל כלי' המשיח, עם עני הרקיע השביעי. ומנחם בן עמיאל שם המשיח באגדות המשיחיות והוא מופיע הרבה בפיוט. השווה דברי גראץ במאמרו ב-MGWJ כרך ט' עמ' 63 ואילך. ועני השביעי על פי דניאל ז, יג. 18. חתולתו – רפואתו (יחזקאל טז, ד וכיו"ב) 19. עתרת – שפּע (ירמיה לג, ו). ופנעי – תחנוני. 22. שמואל ב' כב, ג; תהלים יח, ג. 23. על פי ש"ב כב, ב; תהלים יח, ג. 24. בעדיכם – בשבילכם. 26. אחרי מלת 'אוהביו' שקריאתה מסופקת אולי יש עוד מלה אחת. עצבים לא יספ – על פי משלי י, כב: ברכת יי היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה. ור"ל: לא יוסיף להכאיב. 27. עדות ביהוסף – תהלים פא, ו.

פיוטי ר' יצחק בר לוי
קנות שארית עמו כמאמרו ידו יוסף
ותחת הברזל אביא כסף

30 כסף ילדי בני עבדיו נאמניו
צר חלק ושלל ובזו קניניו
קדוש ימים סבלנו שאוניו
שלישי יקימנו וגם נחיה לפניו

יחליץ מפרה לוחץ ידידיו אשר יהימון
35 צר מקרף שמעים ויד על פה ישימון
חק שבת נוצרים ודת אל ישלימון
קרא מקרא קדש וגאלם יעצימון
בקום אל למשפט פני צר יכלימון
רמים משועם עין יעלימון
40 להם יגלה הצור קיצם הטמון
ויקים נחומיו ונאמו האמון
יוצרים בהוד שיר ... אל יקדימון
יחיו מתיה נבלתי יקומון
אל מחיה מתים רפאיה ירומון
ב[רוך] א[תה] מחיה

ג. 45 תנחמנו יחיד מבקש ממך ארשת
יוקש בפח עשו וישמעאל וצר ופלשת
צור בגדי נקם לבש נא תלבשת

28. קנות וכו' – שיעור הטור: הקב"ה יוסיף ידו שנית לקנות שארית עמו כפי שהבטיח. ע"פ ישעיה יא, יא. 29. ישעיה ס, יז. 30–31. שיעור הטורים: את כספם של צאצאי עבדיו הנאמנים (ר"ל של ישראל) צר חלק ושלל. 32. יומיים – ר"ל: ימים הרבה. והטור ושללאחריו מיוסדים על הושע ו, ב. ושאוניו כאן כמו: המונו. והכוונה ל'צר' שבטור 31. 34. יהימון – אשר נפשמם הומיה. 35. ויד על פה – על פי מיכה ז, יט. 36. ישלימון – שומרים בשלמות. 39. רמים – פירוש ל'צר' שבטור הקודם, אלה החזקים שהעלימו עין משוועתם של ישראל. 40. להם – לישראל. קצם הטמון – קץ הימין הנסתר. 41. האמון – הנאמן. 43–44. על פי ישעיה כו, יט. 45. תנחמנו וכו' – שיעור הטור: אנא רבש"ע, תנחם את ישראל ('יחיד') המתפלל אליך בארשת שפתיו, והוא כמו: 'תנחמנו, את היחיד' וכו'. 47. ישעיה נט, יז.

עזרא פליישר

צוה לחלץ עשוקים ממוקש ופח ורשת
חבל עוין ושוטן אשר טמן לרגלי רשת
50 חלושת תמה לחזק רחמיה אל מבקשת
קנן קמיה תנחל אחזת עולם ומורשת
ותחת העצים נחולשת

50. תמה – כינוי לכ"י על פי שיר ה, ב. והקריאה מסופקת. רחמך – תמה המבקשת רחמך.
51. קנן וכו' – הלואי ותנחל את רכוש שונאיה. 52. ישעיה ס, יז.

1

אחר לעושה ש[לום] לחן יום... וג' ללרב

יֵשֶׁב נִמוּךְ / בָּךְ, אֵל, תִּמְנוּךְ / יֵצֵר סִמּוּךְ / תִּצּוֹר שְׁלוֹם
צָרוֹר בְּמִצּוֹר / עֲצוֹר בְּמַעֲצוֹר / יֵי תִצּוֹר / שְׁלוֹם שְׁלוֹם
חֲטוּף בְּמַהְלוֹם / עֲנָה צוֹר עֵילוֹם / וְאַתָּה שְׁלוֹם / וּבֵיתְךָ שְׁלוֹם
קָרוֹב מְנוּסָה / מִיַּד שׁוֹסָה / וְהִיא מַעֲשֶׂה / הַצְדָּקָה שְׁלוֹם
5 בָּרַךְ לְאֻמִּי / שָׁב לְחֹמִי / וְיֵשֶׁב עִמִּי / בְּנֵה שְׁלוֹם
לְזֶרַע אֲמִינִי / בְּנֵי אֵיתָנִי / מַעַם יֵי / יִהְיֶה שְׁלוֹם
וְעַמּוֹ יִקְיֶמוּ / יוֹרֵשׁ מְרוֹמוֹ / וְגַם עַל מְקוֹמוֹ / יָבֹא בְשָׁלוֹם
יִדְעֵי דָרְךָ / לְעֶרְוֶךָ עֶרְךָ / יֵי יִבְרַךְ / אֵת עַמּוֹ בְשָׁלוֹם
חֵי גּוֹאֲלָנוּ / צוֹרְנוֹ וּמַחֲלִלָנוּ / יֵי לָנוּ / יִשְׁפּוֹת שְׁלוֹם

המקור בכ"י ט"ש H 3 / 104 דף 18, א, משקלו: ארבע הברות דקדוקיות בכל צלע, חוץ מן הצלע הרביעית שהוא על פי רוב פסוק ולעתים אין הוא נשקל. המלים 'שלום' באות בכ"י תמיד בקיצור 'ש'. 1. יושב נמוך – כנסת ישראל שיושבת בשפל המדרגה. יצר סמוך – ישעיה כו, ג. 2. צרוֹר במצור – כבול במצוקה. תצור שלום שלום – ישעיה שם, שם. 3. חטוף – ג'ל שצ"ל: חתוף מלשון חתף. במהלום – במכות קשות. צור עילום – אדון עולם (דברי הימים ב' לג, ז). ואתה שלום וכו' – ש"א כה, ו. 4. מנוסה – את כנסת ישראל המנוסים קרב אליך מיד שוסה (על פירוש זה העמידני פרוס' ש. אברמסקי). והיה מעשה וכו' – ישעיה לב, יז. 5. לחומי – ג'ל מלשון חומה. והשווה ישעיה כה, יב. יושב עמי – ישעיה לב, יח. 6. מעם יי – על פי מלכים א', ב, לג. 7. יוריש מרומו – יתן לו בירושה את מרומו, את הר ה'. 8. לערך ערך – לערוך לפניו מערכת תפלות או קרבנות. 9. צורנו ומחוללנו – המשקל לקי כאן ואולי צ"ל: צור